# „LITVINIZMAS“ IR KO PATYS NEPADARĖME

Arvydas Každailis, 2023 11 27

Viešojoje erdvėje aidint grėsmių, įvardijimams, klaidų ir kaltų paieškomis, pamiršau pažvelgti į pasą, o pažvelgęs supratau – reikia rašyti, nes gali būti vėlu. Būčiau kaltas, kad tylėjau, neviešinau. Na, ne visai tylėjau, kalbėjau ir rašiau, bet tik užuominomis, todėl vėl rašau apie apie Sąjūdžio laiką. Tada ėjome į mitingus ir prie televizijos net vaikus vienus palikę. Ir neklausinėjome greta stovinčio „kodėl tu čia?“, o mitinguose skandavome LANDSBERGIS. Nuo 1987 metų buvau Lietuvos heraldikos komisijos nariu, (toliau LHK) todėl pamenu ką darėme: mokėmės ko nebuvome darę ir dirbome tai, ko reikėjo. Dabar neavardinsiu daug ko, įvardinsiu tik tai ko nesitikėjau, bet įvyko. Pirma ko iš mūsų reikėjo atsikuriančiai Lietuvai - tai valstybės Konstitucijos ir Lietuvos valstybės heraldikos. Jos reikėjo dar ir tam, kad teisingai įvardinti konstitucijos preambulėje. Tuo tikslu vyko konkursai valstybės heraldikai formuoti, kuriuose dalyvavau. Vieno posėdžio metu tuometinis LHK pirmininkas h. m. daktaras Edmundas Rimša paminėjo, kad Konstitucijos sudarymo komisijos pirmininko prašymu išsiuntė LHK teiginius kokia turėtų būti Lietuvos Valstybės heraldika ir juos įvardijo. Kadangi toje srityje jau dirbau, todėl puikiai juos prisimenu: 1. Valstybės herbas, 2. Didysis valstybės herbas, 3. Valstybės Prezidento vėliava, 4, Nacionalinė vėliava, 5.  Valstybės vėliava. Deja - 1992 metais priimtoje Kostitucijoje, ją skaitant, teko skaudžiai nusivilti, nes liko tik dvi: 1 ir 5 pozicijos iš penkių LHK teiktų komisijai. Kiek man žinoma konstitucijos sudarymo komisija su LHK nesikonsultavo ir atsakymo jai neteikė. Taip ir liko nuoskauda dėl konstitucijos sudarytojų, ar ją įtakojusių, kompetencijų stokos, autoritarinio elgesio ir žalos pačiai konstitucijai. Po kurio laiko su LHK pirmininku E. Rimša prašėme ir buvome primti Seimo tarybos. Puikiai prisimenu ilgą stalą, kurio gale sėdėjo prof. Vytautas Landsbergis, jo dešinėje Virgilijus Čepaitis, kairėje Kazimieras Motieka. Stalo šonuose apie 20 tarybos narių. Kitame stalo gale aš ir Edmundas Rimša, kuris išsakė klausimą: kodėl konstitucijoje neliko vietos valstybės herbinei vėliavai? Aš rankose laikiau pagal mano projektą pagamintą raudoną herbinę vėliavą. Nejaukioje tyloje V. Čepaitis apeidamas tarybos narius tylomis su jais kuždėjosi, kol galop pirmininkas Vytautas Landsbergis paskelbė trumpą verdiktą - „O KĄ TAUTA PASAKYS?“. Buvo skaudu matant padarytą žalą Lietuvai, turinčiai seną valstybingumo paveldą. Netrukus išgirdau kalbas, kad lankydamasis Seime,

Prezidentas Valdas Adamkus, pastebėjęs mano kurtą herbinės vėliavos projektą, visiems dalyvavusiems girdint, įvardino kaip kičą. Pasirodžiusi spaudoje kukli žinutė buvusį įvykį patvirtino. Abejoju ar toks vertinimas buvo susidarytas paties Prezidento, kadangi dviem savaitėm anksčiau priėmime, matydamas vėliavos projektą, Prezidentas tokios nuomonės neišsakė.

Vėliau, su Edmundu Rimša, gavę audienciją pas Prezidentą Algirdą Brazauską, išgirdome jo žodžius: „vyrai, kodėl kalbate apie problemas - dirbkite, o aš rasiu būdus kaip jas išspręsti“. Deja patarimu nepasinaudojome. Vėliau, likęs vienas, ieškojau kitų būdų. Pasitaikius progai, kai Lietuvoje reikėjo įteisinti Europos sąjungos ir NATO vėliavas su bičiuliu solistu Vincentu Kupriu kreipėmės patarimo į Seimo narius Česlovą Juršėną ir Vytenį Andriukaitį. Taip, aplinkiniais keliais, tarsi per pažintis, raudona herbinė vėliava buvo įtvirtinta atskiru įstatymu kaip „Istorinė valstybės vėliava“, bet ne Valstybės konstitucijoje kaip „Valstybės vėliava“.  Kiek domėjausi, tik toks garbaus valstybės paveldo įteisinimas konstitucijoje būtų teisingas ir tinkantis nusistovėjusioms Europos heraldikos tradicijoms.

Šiandien tauta tarsi ir atsakė Vytautui Landsbergiui: paveldėta senoji herbinė Valstybės vėlava naudojama kur reikia, ir kur nereikia, o trispalvė – nacionalinė, visų Lietuvos piliečių, tik kur ne kur. Gaila, nes trispalvė yra svarbiausia demokratinės valstybės vėliava, o paveldėta senoji, herbinė, privalo būti Valstybės, kaip institucijos, vėliava. Šiandien, kilus „litvinizmo“ bangai Baltarusijos opozicijoje, kuklus šios vėlavos įtvirtinmas, netikėtai tapo svarbus. Prieš porą savaičių, atsakydamas į p. Lauryno Kasčiūno užklausimą, 2023 rugpjūčio 11 dieną rašiau:

Jau kuris laikas atidžiai stebime baltarusių savos valstybės kūrimo siekį. Kaip įprasta, tokiu virsmo laiku, randasi įvairių grupuočių ir jų deklaracijų. Būdami kaimynais jas atidžiai stebime. To negana, privalome turėti savo požiūrį į vyksmą: aiškiai skirdami istorinį ir politinį požiūrį nuo populizmo. Istorijos mokslas teigia, kad baltarusių etnosas sudarytas iš baltų ir slavų. Su tuo negalime nesutikti. Nesuslavintų baltiškų vietovardžių ir vandenvardžių šiandieninėje Baltarusijoje yra gausiai išlikę, visai netoli Minsko yra miestelis Žirmūnai. Šiandien nesunkiai galime apskaičuoti kokiu greičiu į vakarus dešimtmečiais slenka riba tarp šių dviejų etnosų. Tikėtina, kad baltarusiams sukūrus savo valstybę ši riba stabilizuosis. Lietuva ir tik Lietuva buvo LDK kūrėja ir šiandien yra tiesioginė valstybingumo paveldėtoja. Tą liudija pats pasaulyje žinomas

pavadinimas: „LIETUVOS didžioji kunigaikštystė“. Neigdami šią istorinę tiesą baltarusių populistai siekia patys tapti valstybingumo paveldėtojais. Lietuvos sostinė Vilnius visada buvo ir bus tik Lietuvos sostinė. Būsima Baltarusijos valstybės teritorija buvo LDK sudėtyje, bet nėra valstybingumo paveldėtoja. Teiginiai, esą lietuvių nėra ir niekada nebuvo, buvo tik „lietuvisai“ yra antimoksliniai, neigiantys lietuvių, kaip realių istorijos kūrimo dalyvių buvimą, yra provokuojantys ir kursto nesantaiką tarpe abiejų tautų. Dėl aukščiau išdėstytų priežasčių ir dėl baltarusių slaviškos kalbos - būsimos baltarusių valstybės piliečių vadinti „litvinais“ negalime. Šiuo metu Baltarusijos laisvės kovotojų naudojami simboliai: kaip būsimos valstybės Baltarusijos herbas ir vėliavos, būtų galimi naujoje Baltarusijoje, ar Gudijoje, kadangi gudai, buvo LDK sudėtyje. Heraldikos požiūriu jie teisingi nes turi pakankamai skirtumų nuo atitinkamų Lietuvos valstybės heraldikos objektų.

Televizijoje, matydamas mitinguose Minske naujas baltarusijos opozicijos vėliavas suprantu, kad pastangos dėl Lietuvos vėliavos įteisinimo buvo ne veltui. Senoji Lietuvos herbinė vėliava liko baltarusių nepaliesta. Baltarusiai, nors ir turi pretenzijų į Lietuvos simbolius, sukūrė pakankamai gerus savus.